

Re-integreren is vooruitzien!

Iemand aan de slag helpen is belangrijk. Nog belangrijker is een cliënt duurzaam aan het werk te helpen, zodat hij of zij niet bij de eerste conjunctuurdip weer op straat staat. Duurzame en vraaggerichte re-integratie is mogelijk door te kijken naar de arbeidsmarktbehoefte op middellange termijn, de conjunctuurgevoeligheid van het beroep en de mogelijkheden voor een cliënt om met zijn opgebouwde ervaring en skills over te stappen naar een andere sector.

Door Jos Sanders en Frank Cörvers

Al decennia lang verloopt de re-integratie van (gedeeltelijk) arbeidsongeschikten moeizaam en is hun arbeidsmarktpositie relatief zwak. Wellicht niet terecht, maar wel begrijpelijk. De meeste werkgevers hebben nu eenmaal een voorkeur voor 'gezonde' krachten. Dat hun arbeidsmarktpositie ooit gelijk wordt aan die van gezonde mensen is een utopie. Dat hun arbeidsmarktpositie dankzij re-integratie kan verbeteren, is dat niet. Zeker niet als we bij re-integratie meer letten op duurzaamheid en vraaggerichtheid. Bij de huidige re-integratiepraktijk staan de mogelijkheden en beperkingen van arbeidsongeschikten voorop. Dat is bij een meer vraaggerichte en duurzame re-integratie niet anders.

Duurzaam

Maar wat is dan een 'duurzame' arbeidsmarktpositie? Daartoe heeft TNO een onderzoek gedaan in samenwerking met het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) en in opdracht van UWV. Voor verschillende beroepsgroepen is nagegaan:

- Hoe groot zijn de knelpunten in de personeelsvoorziening voor werkgevers op de middellange termijn, anders gezegd, waar is de verwachte vraag naar een bepaald beroep de aankomende jaren groter dan het aanbod?
- Hoe groot is de kans op verlies van werk, anders gezegd hoe conjunctuurgevoelig is het toekomstige beroep van de gere-integreerde werknemer?
- Hoe groot is de kans om bij baanverlies, in een andere sector aan werk te komen, kortom, hoe groot zijn de uitwijkmogelijkheden?

Duurzame beroepen zijn dus beroepen waarvoor op de middellange termijn (zeer) grote knelpunten in de personeelsvoorziening worden verwacht, die laag scoren op conjunctuurgevoeligheid en die (erg) hoog scoren op 'uitwijkmogelijkheden'. De minst duurzame beroepen zijn de beroepen waar (vrijwel) geen knelpunten worden verwacht, die (erg) hoog scoren op conjunctuurgevoeligheid en die (erg) laag scoren op uitwijkmogelijkheden naar sector.

In de tabel staan de meest gekozen re-integratiebestemmingen van (gedeeltelijk) arbeidsongeschikten. De eerste kolom geeft de groep aan, de tweede kolom hoeveel procent van de uitgestroomde arbeidsongeschikten in deze beroepsgroep in de periode 2002-2005 aan het werk kwam. De meeste uitstromers zijn gere-integreerd als boekhouders en secretaresses (5,9%), verzorgend personeel (5,8%), chauffeurs (5,6%) en verkopers (5,0%).

Meer vraag dan aanbod

In derde, vierde en vijfde kolom wordt geïndiceerd hoe 'duurzaam' de verkregen arbeidsmarktpositie is. Voor de (gedeeltelijk) arbeidsongeschikten die aan het werk zijn gegaan als chauffeur, agrarisch bedrijfshoofd, aannemer/installateur, bouwvakker, leraar basisonderwijs en monteur, gelden op de middellange termijn (zeer) grote knelpunten in de personeelsvoorziening. Dat impliceert dat deze uitstroomberoepen relatief 'duurzaam' zijn, want de vraag naar dit soort werknemers zal relatief groter zijn dan het aanbod. Het 'reguliere' arbeidsaanbod van schoolverlaters, werkenden die van beroep

Beroepsgroep (ROA-typering)	Uitstroom werkzaam in beroep	Knelpunten in 2012 voor werkgevers in de personeelsvoorziening	Conjunctuur-gevoeligheid	Uitwijkmogelijkheden naar andere sectoren
(niveau)	%	Typering	Typering	Typering
Boekhouders en secretaresses (middelbaar)	5,9	Vrijwel geen	Gemiddeld	Erg hoog
Verzorgend personeel (niet-medisch) (middelbaar)	5,8	Geen	Gemiddeld	Gemiddeld
Chauffeurs (lager)	5,6	Groot	Gemiddeld	Gemiddeld
Verkopers (lager)	5	Vrijwel geen	Erg hoog	Laag
Receptionisten/ administratieve employés (lager)	4,8	Enige	Gemiddeld	Erg hoog
Commerciële employés (middelbaar)	4	Vrijwel geen	Gemiddeld	Erg hoog
Therapeuten en verpleegkundigen (hoger)	3,7	Vrijwel geen	Laag	Erg laag
Hulpkrachten horeca en verzorging (lager)	3,4	Vrijwel geen	Laag	Gemiddeld
Winkeliers (middelbaar)	3	Vrijwel geen	Gemiddeld	Gemiddeld
Verplegenden en doktersassistenten (middelbaar)	2,9	Enige	Gemiddeld	Erg laag
Agrarische bedrijfshoofden (middelbaar)	2,8	Groot	Gemiddeld	Laag
Aannemers en installateurs (middelbaar)	2,8	Groot	Gemiddeld	Gemiddeld
Bouwvakkers (lager)	2,7	Zeer groot	Gemiddeld	Gemiddeld
Ziekenverzorgenden (middelbaar)	2,6	Vrijwel geen	Hoog	Erg laag
Leraar basisonderwijs (hoger)	.	Groot	Laag	Erg laag
Monteurs (middelbaar)	.	Groot	Gemiddeld	Hoog
Commercieel medewerkers (hoger opgeleid)	.	Vrijwel geen	Hoog	Erg hoog
Andere beroepsgroepen	45			
Totaal	100			

wisselen en personen die slechts kortdurend werkloos zijn, kan niet voorzien in de behoefte aan arbeidskrachten binnen deze beroepen, zodat werkgevers zich (ook) op andere groepen moeten richten. Dan ontstaat automatisch ook meer ruimte voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten.

Meer uitwijkmogelijkheden, duurzamere arbeidsmarktpositie

Voor de meeste beroepen zijn de knelpunten voor werkgevers beperkt. Dat betekent dat werkzoekende arbeidsongeschikten in deze beroepsgroepen minder baankansen hebben. En als het ze lukt om wel een baan te verwerven, dan is er een relatief grote kans dat zij die baan snel weer verliezen. Dit komt doordat op de middellange termijn het totale aanbod minstens even groot is

als de totale vraag naar arbeidskrachten, waardoor het juist voor arbeidsongeschikten (ten opzichte van gezonde werknemers) moeilijk zal zijn om aan het werk te gaan, of zelfs om hun baan te behouden. Dat maakt de verworven arbeidsmarktpositie minder 'duurzaam'. De tweede indicator voor een duurzaam-

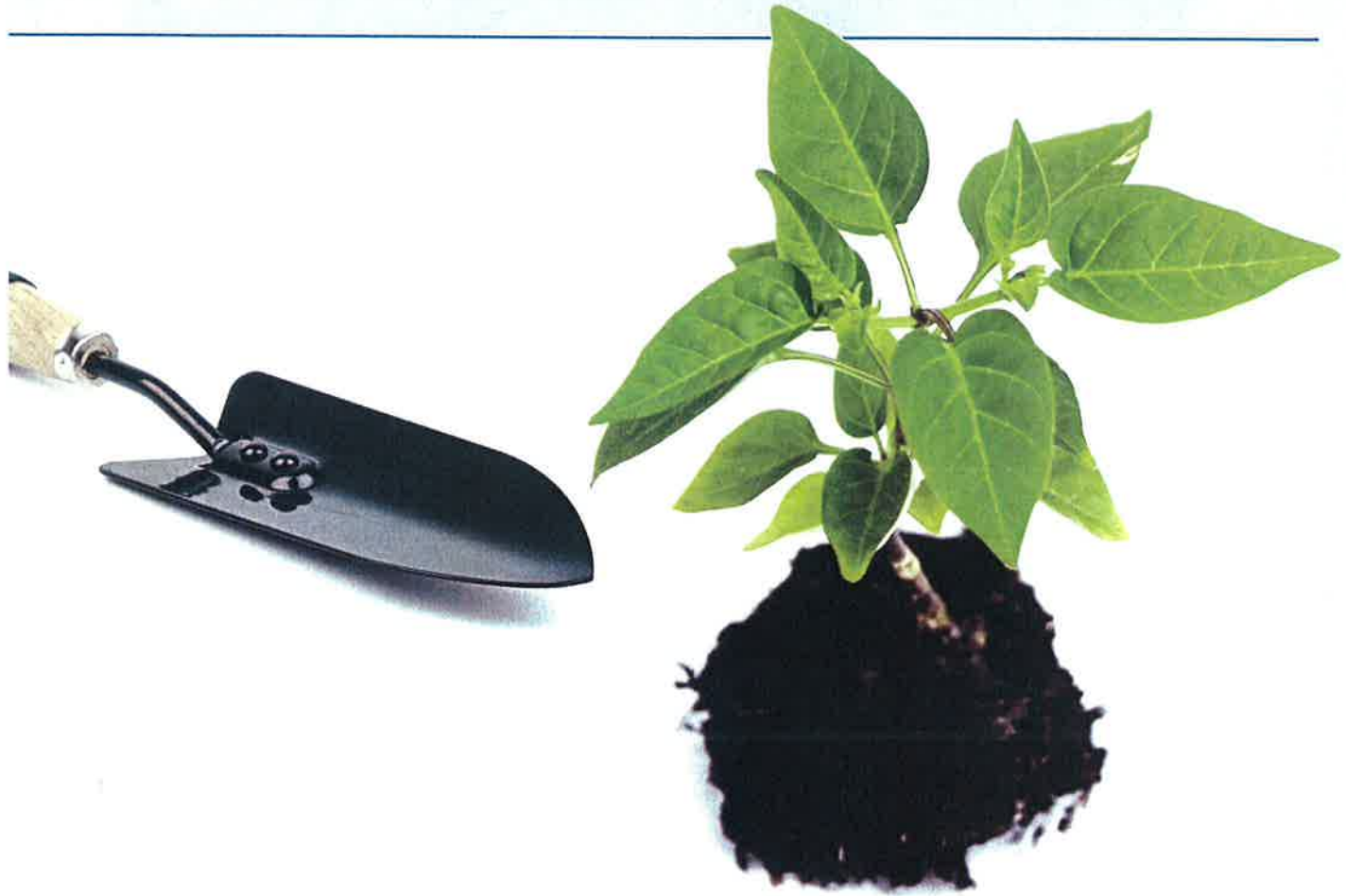
me arbeidsmarktpositie is de conjunctuurgevoeligheid. Sommige beroepsgroepen zijn bevattelijker voor een economische crisis dan andere; daar schommelt de werkgelegenheid dan ook meer. Uit de analyse blijkt dat commercieel medewerkers sterk afhankelijk zijn van de conjunctuur. Van de beroepsgroepen waarvoor op de middellange termijn meer vraag naar

werknemers is dan aanbod, heeft alleen de groep 'leraren basisonderwijs' een lage conjunctuurgevoeligheid. Deze scoort – op basis van de eerste twee indicatoren – dus het hoogst wat betreft 'duurzaamheid'. Deze uitstroomroute is overigens maar voor weinig arbeidsongeschikten (<2,5%) weggelegd.

Beroepsgroepen met een gemiddelde conjunctuurgevoeligheid en (zeer) grote verwachte knelpunten, zoals bouwvakkers, chauffeurs, agrarisch bedrijfshoofd, aannemer/installateur, zijn wellicht minder duurzaam dan het beroep van leraar, maar het zijn nog altijd 'aan-trekkelijker' (lees: duurzamer) beroepsgroepen dan bijvoorbeeld commercieel medewerker.

Uitwijkmogelijkheden

Er is nog een derde indicator voor duurzame arbeid, namelijk de zogenaamde uitwijkmogelijkheden naar andere sectoren. Als arbeidsongeschikten werken in

een beroepsgroep die vooral aan één bepaalde sector gerelateerd is – bijvoorbeeld ziekenverzorgenden aan de zorg en leraren basisonderwijs aan het onderwijs – dan lopen zij relatief grote risico's met het zoeken naar nieuw werk als zij eenmaal hun baan kwijt raken vanwege bijvoorbeeld bezuinigingen die hun sector treffen. Zij zullen dus niet zo makkelijk in een andere sector een baan kunnen vinden die aansluit bij hun beroepsspecifieke kennis en ervaring.

Hoe meer uitwijkmogelijkheden, des te duurzamer is dus de arbeidsmarktpositie. Voor de leraren in het basisonderwijs blijken er nauwelijks uitwijkmogelijkheden te zijn. Mocht iemand onverhoopt niet meer als leraar basisonderwijs kunnen of willen werken, dan is het relatief moeilijk om elders een baan te vinden die aansluit bij de genoten opleiding (lerarenopleiding/PABO). Voor monteurs zien we grote knelpunten, een niet meer dan gemid-

delde conjunctuurgevoeligheid en ruime uitwijkmogelijkheden. Die combinatie maakt de beroepsgroep tot een relatief duurzame bestemming voor re-integratie.

Arbeidsmarktinformatie

Het loont dus beroepsgerichte arbeidsmarktinformatie te gebruiken bij re-integratie. Want hoe duurzamer de nieuwe arbeidsmarktpositie van de gere-integreerde cliënt, des te groter is de kans op blijvende werkgelegenheid en des te kleiner het risico van terugval in een uitkering. Ook voor werknemers die in deze tijd van recessie en massaoantslag hun baan verliezen en voor de werkgevers die gedwongen afscheid moeten nemen van gewaardeerde collega's, is het cruciaal de middellange en lange termijn arbeidsmarktsituatie niet uit het oog te verliezen.

De verwachting is dat de Nederlandse economie in de loop van dit jaar weer

zal aantrekken. De komende maanden moeten dan ook vooral worden benut om mensen betrokken te houden bij de arbeidsmarkt en bij het arbeidsproces. En dan gaat het er niet om dat iedereen die met werktijdverkorting of deeltijd WW te maken krijgt een cursus bedrijfshulpverlening mag gaan volgen. Waar het volgens ons wel om gaat is dat het vakmanschap van mensen in bijvoorbeeld technische en industriële beroepen nu op orde blijft of zelfs gericht wordt versterkt. En 'gericht' betekent dan dat rekening wordt gehouden met de vraag van de arbeidsmarkt op de middellange termijn, want daar waar de vakmensen straks nodig zijn, moet nu al scholing plaatsvinden.

Jos Sanders is werkzaam bij TNO Kwaliteit van Leven, jos.sanders@tno.nl. Frank Cörvers werkt bij het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, f.coervers@roa.unimaas.nl.